

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK
OCH LITTERATUR

Adriana Turkalj

**Konceptuella metaforer för negativa känslor
i kroatiska och svenska**

Magisterarbete

Handledare:

dr. sc. Jasna Novak Milić, doc.
dr. sc. Mateusz-Milan Stanojević, doc.

Zagreb, februari 2017

Innehållsförteckning

I. Inledning	1
II. Teoretisk bakgrund	1
II.1 Konceptuella metaforer	1
II.2 Konceptuella metaforer i relation med kulturer och känslor	5
III. Metod	8
IV. Resultaten och analys	8
IV.1. Svenska resultaten	8
IV.1.1 Rädsla	8
IV.1.2 Ilska	10
IV.1.3 Sorg	13
IV.1.4 Hat	16
IV.1.5 Svartsjuka	18
IV.2. Kroatiska resultaten	20
IV.2.1 <i>Strah</i>	20
IV.2.2 <i>Bijes</i>	22
IV.2.3 <i>Tuga</i>	25
IV.2.4 <i>Mržnja</i>	26
IV.2.5 <i>Ljubomora</i>	28
V. Diskussion	30
V.1. Allmänna frågor	30
V.2. Jämförelse av kroatiska och svenska	33
VI. Slutsatsen	36
VII. Käll- och litteraturförteckning	38

I. Inledning

Syftet med uppsatsen är att undersöka konceptuella metaforer i relation med känslor. Först gav jag bakgrunden genom att beskriva relevanta teorier och studier om konceptuella metaforer inom kognitiv lingvistik. Sedan genomförde jag en korpus studie och hittade konceptuella metaforer för känslor i svenska och kroatiska. I detta arbete fokuserade jag på negativa känslor som till exempel rädsla, ilska, sorg, hat, osv. För att hitta konceptuella metaforer sökte jag efter explicita metaforer i två korpusar. Sedan påträffade jag metaforiska mönster som skapas med varje känsla och jämförde kroatiska och svenska metaforer. Jag försökte att visa skillnader eller likheter mellan kroatiska och svenska när det gäller konceptuella metaforer för negativa känslor.

II. Teoretisk bakgrund

II.1 Konceptuella metaforer

Geeraerts och Cuyckens skriver i *Oxford Handbook for Cognitive Linguistics* att kognitiv lingvistik vilar på förutsättningen att språket är inbäddat i människans totala kognitiva förmåga. Kognitiv lingvistik fokuserar på språkets möjlighet att organisera, bearbeta och överföra information om världen. Det anser språket som en strukturerad samling av meningsfulla kategorier som hjälper oss att bearbeta nya erfarenheter och förvara information om de gamla (2007: 5). Språket berör på och är påverkat av sociala samhället, m.a.o. reflekterar det erfarenheter av kulturer och personer. Detta innebär att olika kulturer använder språk och språkliga uttryck annorlunda, vilket är ett stort motiv för lingvistiska undersökningar.

I början av kapitlet om metafor skriver Grady att kognitiv lingvistik är en undersökning om hur funktioner i språket uppvisar andra aspekter av människornas kognition, och att metaforer är ett av de tydligaste exemplen på det (2007: 188). Det är uppenbart att en viktig del av kognitiv lingvistik är konceptuella metaforer, och denna uppsats ska fokusera på dem med syftet att undersöka likheter och skillnader mellan kroatiska och svenska.

Själva idén av konceptuella metaforer härstammar från Lakoffs och Johnsons bok *Metaphors We Live By* som ursprungligen publicerades 1980. I boken beskrivs metaforer som någonting som är nödvändigt för människas förståelse av världen, dvs. att människas konceptuella system är fundamentalt metaforiska, och att språket som kommunikationsmedel är ett mycket viktigt bevis på detta system. Författarna påpekar att metafor används för att förstå och uppleva ett begrepp genom ett annat. De skriver också att metafor är riktad: man tenderar att

strukturera mindre konkreta koncept och begrepp i form av mer konkreta begrepp, dvs, de som är tydligare avgränsade i ens erfarenhet (2003: 112). Deras exempel *ARGUMENT IS WAR* är en metafor som förklarar att man pratar om diskussion som ett krig: eftersom man föreställer sig en diskussion som ett krig, kan det sägas att dessa två begrepp betar sig på liknade vis (2003: 5). Man är mestadels inte medveten om den metaforiska naturen av denna föreställning eftersom människas konceptuella system är i själva verket metaforiskt strukturerat och definierat. Det måste påpekas att metaforisk strukturering är partiell eftersom man förbigår sidor av begrepp som är oförenliga med denna metafor. Med andra ord, konceptet är delvis strukturerat av metafor och denna strukturering kan ske i några riktningar men inte i andra, beroende av konceptet som är insyltade i metaforen (2003: 13). Lakoff och Johnson kallar dessa metaforer strukturella metaforer. I tillägg nämner de också orienterande metaforer som angår orientering i utrymme och ens fysisk och kulturell erfarenhet (2003:14). Författarna betonar att metaforer måste vara grundade i erfarenhet och att en viss metafor väljs eller berör på koherens i det totala systemet (2003: 18). De ger som exempel konceptuella metaforen *GLAD ÄR UPP (HAPPY IS UP)* i engelska eftersom det maximalt är koherent med andra metaforer som *BRA ÄR UPP* och *FRISK ÄR UPP (GOOD IS UP/ HEALTHY IS UP)*. Eftersom man kontextualiserar *mer* som *upp (MORE IS UP)*, och i denna kultur anses *mer* som bättre, finns det flera metaforer som kontextualiserar positiva känslor och egenskaper genom samma mönster (2003: 147). Författarna nämner också ontologiska metaforer. De är baserade på människors erfarenheter med fysiska objekt och de hänvisar till hur händelser, aktiviteter och känslor ses som enheter och ämnen (2003: 25).

Begreppet konceptuell metafor har utvecklats sedan Lakoffs och Johnsons bok publicerades. Själva författarna skriver i efterskriften från 2003 att denna uppdelning är artificiell och de påpekar att det finns vidare utveckling av konceptuella metaforer, som till exempel primär metafor (2003: 265). Andra viktiga begrepp som har utvecklats är mappningar, bild-scheman och blandning.

I termer av kognitiv lingvistik består mappningar av två erfarenhets domäner, en som är måldomän och en som är källdomän. Den första förstås i termer av den andra, och måldomän är mer abstrakt medan källdomän är konkret. Detta har att göra med riktverkan i metafor, som tidigare nämnts. Det finns också invariansprincipen, vilken betyder att mappningar behåller källdomänens struktur på ett sätt som är följdriktigt med måldomänens struktur. Kövecses i *Metaphor: A Practical Introduction* (2002) gör en detaljerad förklaring av olika dimensioner av mappningar.

Mappningar innefattar metaforisk markering (eng. *highlighting*) som har att göra med måldomänen och metaforisk användning (eng. *utilization*) som har att göra med källdomänen. Båda syftar på egenskapen att bara en del av domänen används. När metafor fokuserar på en eller flera aspekter av ett målkoncept, markerar den enligt Kövecses (2002: 80) den ena eller den andra aspekten. För att markera eller betona en aspekt av måldomän måste man naturligtvis gömma den andra: när ett begrepp har flera aspekter (vilket normalt är fallet) och metaforen fokuserar på en (eller kanske två eller tre) av dem, kommer de andra aspekterna att vara utanför fokus (Kövecses 2002: 83). Han ger exempel på konceptuell metafor ARGUMENT ÄR EN BEHÅLLARE (*ARGUMENT IS A CONTAINER*) och ARGUMENT ÄR EN RESA (*ARGUMENT IS A JOURNEY*). Den första metaforen betonar arguments innehåll, medan den andra fokuserar på arguments utveckling. Andra möjliga aspekter av *behållare* och *resa* är glömda – det finns inte några grytlock eller biljett.

När vissa aspekter från källdomänen används för att referera på målkoncepten, kallas det för metaforisk användning. Med andra ord, ignoreras några aspekter eftersom de inte är tillämpliga. Kövecses illustrerar detta med metaforen ARGUMENT ÄR EN BYGGNAD: man säger att man *stöder* sitt argument och *bygger* ett starkt argument (2002:81), men ett argument inte har rum eller väggar. Detta exempel visar också att en måldomän eller målkoncept kan mappas genom flera källdomäner. Kövecses förklarar att varje källdomän bara kan strukturera vissa aspekter av måldomänen och ingen källdomän kan ge full förståelse av alla måldomäns aspekter (2002: 90), vilket är logiskt eftersom metaforer inte annars skulle behövas.

I Oxford *Handbook of Cognitive Linguistics* beskriver Grady primära metaforer, en typ av metaforer som framställer relationen mellan ordanvändning, konceptuella strukturen och sätten på vilka man erfar världen (2007: 192). Primära metaforer utbildar de komplexa och avgör också vilka källdomän element mappas på målet (Kövecses 2002: 91). Källkonceptet av primära metaforer inkluderar *upp*, *ner*, *tung*, *ljus*, *framåt*, *bakåt*, *sött* och andra, medan målkoncept är *BASIC BUILDING BLOCKS OF MENTAL EXPERIENCE* som *dominant*, *ledsen*, *svår*, *glad*, *framgång*, och så vidare (Grady 2007: 192). Grady skriver vidare att primära metaforer uppstår direkt från erfarenhet och att deras inriktning¹ är konsistent och absolut. Deras viktigaste egenskap är att de verkar vara utbredda över språk som inte är relaterade genetiskt, genom område eller kulturellt

¹ Grady använder här termen *unidirectionality*.

(Grady 2007: 194). Författaren ger exempel på *stor* som troligen universellt kontextualiseras som viktig, och man kan också se det i svenska och kroatiska, till exempel *stor sak/ velika stvar*.

Grady (2007: 195) nämner ytterligare bevis att metaforiska mappningar är psykologiskt verkliga, nämligen att de är systematiska och förutsägbara som betyder att domänerna är kopplade på en viss nivå. Han påpekar att man förstår nya metaforiska användningar utan stora problem (Ibid.). Enligt McNeill (1992, citerade i Grady 2007: 195) förstås gester som har metaforisk motivation – han citerar exempel hur en kvantitativ gräns behandlas som ett fysiskt hinder när man pratar om någonting och använder abrupt rörelse och stopp av handen för att illustrera en metaforisk gräns. Konceptuella metaforer har inte bara lingvistiska uttryck och Kövesces (2002) ägnar ett kapitel åt att beskriva icke-språkliga exempel. De varierar från filmer, konstverk och symboler till politik och moral. Medan metaforer i filmer och konstverk är relativt synliga – ledsen person ser ut som om hon/han har en tung belastning på ryggen, vilket motsvarar metaforen KÄNSLOR ÄR BELASTNING (*EMOTIONS ARE A BURDEN*) – andra är mer subtila. När det gäller politik, en nation ofta anses som en person och nationer i närheten anses som grannar som kan vara starka, svaga, friska osv. (2002: 62). Detta leder till konceptualisering av Tyskland som stark, Afghanistan som instabil och i juni har vi Storbritannien som *önskar* att lämna EU.

Kövesces (2002:83) illustrerar hur primära metaforer fungerar och bygger komplexa metaforer. Hans exempel är metaforen ARGUMENT ÄR EN BYGGNAD (*ARGUMENT IS A BUILDING*) som också är tillämplig på svenska. Denna komplexa metafor innehåller två primära metaforer som är LOGISK STRUKTUR ÄR FYSISK STRUKTUR och UTHÅLLIGHET ÄR ATT STANNA UPPRÄTT (*LOGICAL STRUCTURE IS PHYSICAL STRUCTURE / PERSISTING IS REMAINING ERECT*). Kövesces (2002:83) förklarar att argument och byggnader inte är korrelerade i erfarenheten, medan de två primära metaforerna som bildar den komplexa metaforen båda har grund i erfarenheten. Man kan skapa och bygga abstrakta koncept på konceptuellt samma sätt som man kan göra med fysiska strukturer och när någonting är funktionell i allmän mänsklig erfarenhet, är det också upprätt. Kövesces påpekar att det här också är en förklaring av varför några delar av källdomänen mappas, och andra inte.

Många metaforer mappas genom användningen av mänskliga grundläggande kunskaper om koncept, som visas tidigare. Men för att förklara hur konceptuella metaforer fungerar, använder man också idén av bild-schemat. Oakely (2007: 215) definierar begreppet som kondenserad beskrivning av perceptuella erfarenheten med syften att mappa den fysiska

strukturen på den konceptuella strukturen. Johnson har först skrivit om bild-schemat 1987 och senare beskrev han dem med enklare ord. Han sa att dessa mönster uppträder som meningsfulla strukturer på nivån av hur människors kropp rör sig genom rymden, hur människor haterar objekt och hur deras perception påverkar deras uppfattning (2007: 215-235). Med andra ord baseras bild-schemat inte på (mestadels) medvetna kunskaper. Kövesces (2002: 37) skriver att dessa metaforer mappar relativt lite från källdomänen till måldomänen eftersom deras källdomän har skelett bild-schemat som härstammar från människas erfarenhet av världen. Han ger exempel av typiska koncept som bild-schemat strukturerar: in – ut, fram – tillbaka, upp – ned (ner), osv. (Ibid.). På engelsk säger man *out of money*, i svenska *ringa upp mamman*, *lägga ner fabriken*. I kroatiska använder man oftare verbprefix än en sådan syntax (*nazvati mamu*, som inte är så genomsynlig som övannämnda exempel), men man kan säga *raspoloženje na nivou*.

Ett annat begrepp som man omnämner i samband med konceptuella metaforer är blandning. Begreppet används inte bara när man pratar om konceptuella metaforer, men det hjälper att beskriva några aspekter av dem. Fauconnier och Turner utvecklade modellen som har fyra mentala utrymmen och inte två domäner (enligt Grady 2007: 199). De skriver att hjälper generiskt utrymme att människor sammanfogar motsvarigheter från ingångsutrymmen och att förstå det blandade utrymmet samt den metaforen som skapas. I uppsatsen används inte explicit teorien, så här förklaras den eftersom blandning är en viktig del av konceptuella metaforer.

II.2 Konceptuella metaforer i relation med kulturer och känslor

Eftersom kultur och språk påverkar varandra, gäller det att olika kulturer skapar olika språkliga uttryck. Men alla människor är en och samma art och det gäller också att de delvis har samma erfarenheter. I förhållande till konceptuella metaforer betyder det att det finns metaforer som är språk- och kulturspecifika och att det finns metaforer som kan hittas i många språk. Grady (2007: 204) skriver att primära metaforer är strukturer som oftast kan upptäckas i alla språk, men att det också finns metaforer som bara påträffas i några eller ett språk, särskilt explicita lingvistiska metaforer. Grady (2007: 205) ger exempel av en undersökning av japanska och engelska som visar att de har några liknande uttryck byggda på liknande konceptuella mappningar – båda språk förknippar tid med pengar – men att de också använder olika metaforer för att beskriva livet: japanska använder *Sumo* medan amerikansk engelska använder *baseboll*. Grady (2007: 204) tar upp konceptuella metaforen ILSKA ÄR VÄRME (*ANGER IS HEAT*) som den

nästan universella på grund av relationen medan denna känsla och förhöjd temperatur. Kövesces (2002: 165-177) beskriver också metaforer med *ilska*: ILSKA ÄR TRYCKSAT BEHÅLLARE (*ANGER IS A PRESSURIZED CONTAINER*). Han kommer till slutsatsen att metaforen existerar på en generisk nivå i flera annorlunda orelaterade språk (bl.a. engelska, kinesiska och ungerska) och att de kommer från mänskliga kroppen. Han förklarar också att denna typ av metaforer är s.k. förkroppsligade metaforer som är lättare att påträffa i många språk. Yu (2008:250-251) beskriver också hur metaforer stammar från kroppen och t.ex. eftersom ansiktet är den mest utmärkande delen av kroppen som är på personens interaktiva framsida, används det ofta för att skapa konceptuella metaforer. Det förutser att den här uppsatsen kommer att påträffa några av ovannämnda.

Trots att flera språk har samma konceptuella metaforer, betyder det inte att de alla har liknande språkliga metaforer. Kövesces (2002:185) ger exempel av Zulu som använder uttryck som betyder att man håller vatten på någon och släcker ens ilska, medan engelska inte har det. Det är intressant att både svenska och kroatiska använder *kalldusch/hladan tuš* med relativt liknande betydelse när det gäller känslor – båda språka har den samma konceptuella metaforen och likande lingvistiska uttryck. Yu (2008:253) förklarar hur skillnader mellan språk skapas. Han skriver att det finns många gemensamma mänskliga erfarenheter, men några bör inte passera vår kulturella filter. Han (2008:254) påpekar också att själva valet av metafor beror i hög grad på kulturella grunden. Han (2008:259) avslutar att kulturer förmodligen har samma metaforer ifall de har gemensam förståelse av världen och följaktligen gör samma tolkning av vanliga kroppsliga erfarenheter. Han beskriver hur kinesiska och engelska använder konceptuella metaforer *VÄRDIGHET ÄR ANSIKTE* och *PRESTIGE ÄR ANSIKTE* och ger en översikt över skillnader och likheter som finns mellan dessa lingvistiska uttryck.

Det finns många studier som undersöker känslor i relation med konceptuella metaforer och några som jämför konceptuella metaforer i olika språk. Min uppsats beskriver några av dem för att uppvisa deras resultat och metodik, för att få perspektivet på komplexitet av konceptuella metaforer och deras språkliga uttryck. Kapetanović (2013: 139) skriver om metaforer som har att göra med behållare och bevisar att metaforerna *KÄNSLA ÄR EN BEHÅLLARE*, *KROPPEN ÄR EN BEHÅLLARE FÖR KÄNSLOR* och även *KÄNSLA ÄR VÄTSKA I EN BEHÅLLARE* finns i kroatiska sedan åtminstone medeltiden. Stanojević (1999: 162) skriver också om specifika metaforen *KÄRLEK ÄR KRIG*. Flertalet av undersökningar handlar om analyser av konceptuella metaforer för en händelse, i en texttyp, i en författares verk eller vid översättning. Med andra ord hittades det inte

uppsatser som direkt berör förekomster av konceptuella metaforer av känslan. På grund av relativt brist på undersökningar i svenska och/eller kroatiska (eller jag misslyckades att hitta dem) beskriver jag också några undersökningar om andra språk så att en fullständig insikt i konceptuella metaforer av känslor kan ges.

Kövesces (1991:30) skriver att man måste undersöka konventionella språkliga uttryck som angår känslor för att få tag av den kognitiva modellen som ligger bakom uttrycket. Hans utgångspunkt är naturella fraser om lyckan som analyseras och sedan utpekas deras konceptuella metaforer. Eftersom studien handlar om den positiva känslan av lycka i engelska, är dess resultat mestadels irrelevant i detta fall. Det är dock viktigt eftersom några av metoderna som användes för systematisering av konventionella språkliga uttryck var en av grunderna för denna uppsats.

En annan viktig undersökning som bör nämnas här är Stefanowitschs (2004) om lyckan i engelska och tyska. Han använde språkkorpusar för att visa språkspecifika skillnader. Han framhåller i början några egenheter av korpusbaserade undersökningar, dvs. tendensen att undersökningar är mer fokuserade på att hitta mappningar än att beskriva de specifika lingvistiska uttrycken som skapar dessa mappningar i språket (Stefanowitsch 2004:138). Han påpekar också att svårigheter uppstår när man försöker göra en systematisk karakterisering av en käll- eller måldomän eller när man jämför språkliga uttryck i olika språk (Ibid). I tillägg påstår han att korpusbaserade undersökningar är relativt problematiska när det gäller måldomänen eftersom korpus studier förlitar sig på ord formen (Stefanowitsch 2004: 139) och metaforer ofta inte innehåller ord som de hänvisar till. Detta var också en av svårigheter som uppstod när jag skrev uppsatsen – när jag sökte efter specifik känsla, hittade jag bara metaforer som använder ordet, andra är gömta.

Trots att det är relativt tungrott att använda korpusar för att hitta olika språkliga metaforer, kommer korpusar att frambringa många exempel och – som är jätteviktigt – visar de många faktorer som påverkar valen av lingvistiska och konceptuella metaforer, dvs. de visar också språkliga kontexten, kultur och ideologi såväl som informationsinnehåll (Deignan 2008: 293). Grammatik är också ett mycket viktigt element som påverkar om uttrycket kommer att vara metaforiskt. Stanojević (2014: 94) ger en översikt av olika faktorer. Han skriver att några ordkombinationer är metaforiska bara för att de är kombinationer, att metaforer realiseras på olika sätt beroende på grammatik och diskurs (2014: 97), att några uttryck är bara metaforiska genom sina konstruerade karaktär (2014: 102), att metaforiska betydelser inte uttalas genom alltid samma grammatiska element (2014: 105) och att lokala språkliga faktorer är relaterade till

olika förekomst av metafor i olika grammatiska konstruktioner (2014: 111). Det betyder att, när det gäller språkjämförelse, möjliga skillnader också kan hittas på den grammatiska, inte bara på konceptualiserings nivå.

III. Metod

Uppsatsen vilar på en korpusstudie. För att genomföra studien använder jag Språkbankens korpus *Korp* för svenska och *Hrvatski nacionalni korpus* för kroatiska, begränsade till moderna journalistiska texter, och söker efter lingvistiska metaforer för olika negativa känslor. Känslor som kommer att undersökas är rädsla, ilska, sorg, hat, svartsjuka i svenska och *strah, bijes, tuga, mržnja, ljubomora* i kroatiska. Uppslagsorden för att påträffa metaforiska mönster är substantiv. Ett urval av 500 meningar per känsla granskas och för att komma till ett avgörande om uttryck är metaforiskt, användes ordböcker. Resultaten är organiserade i en tablå av hittade konceptuella metaforer med exempel på lingvistiska metaforer, och en genomarbetad beskrivning av dem följs efter. Sist kommer en jämförelse av svenska resultaten med de kroatiska och diskussionen om likheter och skillnader.

IV. Resultaten och analys

IV.1. Svenska resultaten

IV.1.1 Rädsla

Den första negativa känsla som söks efter i svenska korpusen är *rädsla*. Uppslagsordet som används är *rädsla* och urvalet som analyseras är de första 500 satserna per ordet. *Norstedts svenska ordbok* definierar rädsla som en ”stark negativ känsla som uppkommer av att ngn eller ngt upplevs som hotande”. Metaforiska uttryck som beskriver rädsla är sammanställda i följande tabell:

Tabell 1 – Rädsla i svenska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
att övervinna sin rädsla, [ngn] befriar sig från rädslan, rädsla hindrar [ngn], [ngn] brottas med rädslan, [ngn] är gisslan av rädsla, att	RÄDSLÅ ÄR MOTSTÅNDARE

<p>bekämpa rädsla, att möta rädsla, att injaga rädsla, frihet från rädsla, att bemästra rädsla, rädsla har fått [ngn] att vara tystna, rädsla har fått [ngn] att inte yttra sig, [ngn] behärskar sin rädsla, vapnet mot rädsla, att fördriva rädsla</p>	
<p>[ngn] bär på en rädsla, att dölja rädsla, rädslan speglar, rädsla ligger bakom [ngn/aktion], att ärva rädsla, [aktion] försvinner rädslan, uppbyggd på rädsla, [ngn] flyttar över sin rädsla, att visualisera rädsla, att smälta ned rädsla, att måla upp rädsla, ett monument över rädsla</p>	RÄDSLÅ ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
<p>[aktion] föder rädsla, [ngn] väcker rädsla, att behärska sin rädsla, att behandla rädsla, rädsla leder, underdånig rädsla, att bemästra rädsla, rädsla smyger, infantila rädsla, rädsla tilltar, rädsla växer, befriar sig från rädslan</p>	RÄDSLÅ ÄR EN LEVANDE VARELSE
<p>att stå stilla av rädsla, att dö av rädsla, rädsla leder, [ngn] var präglade av rädsla, fruktansvärd rädsla, att injaga rädsla, sprängande rädsla, [ngn] styrs av rädsla, att dämpa rädsla, rädsla piskar upp bland [ngn]</p>	RÄDSLÅ ÄR KRAFT
<p>rädsla sprider sig, att sprida rädsla, rädsla hindrar [ngn], att lindra rädsla, [ngn] befriar sig från rädslan, att dö av rädsla, [ngn] kommer över rädsla, utbredd rädsla, rädsla botar inte</p>	RÄDSLÅ ÄR EN SJUKDOM
<p>rädsla hindrar [ngn], att bryta igenom rädsla, [ngn] kommer över rädsla, trots rädsla</p>	RÄDSLÅ ÄR ETT HINDER

[ngn/aktion är] urlakad i rädsla, ren rädsla, att bearbeta rädsla, djup rädsla, att smälta ned rädsla	RÄDSLÅ ÅR VÅTSKA
[ngn] hamnar i rädslan, mitt uppe i rädslan, att bevara rädsla, [ngn] lever i rädsla	RÄDSLÅ ÅR STÅLLE
[ngn] döljer rädsla, [ngn] ser rädsla, [ngn] är blek av rädsla	ANSIKTET UTTRYCKER KÅNSLOR
rädsla lyste ur [ngn] ögon	ÖGON ÅR BEHÅLLAREN FÖR KÅNSLOR

Sammanlagt hittades 73 språkliga metaforer och sorterades i totalt 10 konceptuella metaforer. Resultaten visar att den mest produktiva konceptuella metaforen i urvalet är RÄDSLÅ ÅR MOTSTÅNDARE. Exempel på meningar som illustrerar denna konceptuella metafor är: *Ragnild Sörensson skall försöka övervinna sin rädsla för alla knappar på datorn, hur man bekämpar sin rädsla för mörker och i fyra månader brottades hon med tvivlen och rädslan.*

Den följs av RÄDSLÅ ÅR EN LEVANDE VARELSE, med exempel som *en annorlunda människa rubbar vårt beteende och föder rädsla* och *Thomas Quick är ett namn som väcker rädsla i Sverige* och sedan av RÄDSLÅ ÅR ETT OBJEKT, t.ex. *många människor bär på en rädsla som är överdriven, hur länge kan en relation som är uppbyggd på rädsla hålla[?].*

Det är uppenbart att några lingvistiska metaforer upprepas i Tabellen 1 och att det finns också få uttryck som verkar som svaga metaforer eller även bokstavligt. Detta förklaras nedanför i diskussionen (kapitel V). De sista två metaforerna har att göra med universellt uppfattning av känslor och deras uttryck och det är viktig att påpeka att rädsla också följer detta metaforiska mönster.

IV.1.2 Ilska

Den andra negativa känsla som undersöks är *ilska*. Uppslagsordet som används är *ilska*, inte *raseri* eller *vrede*, eftersom ilska har de flesta av resultaten och det antas att orden som används mer har större chans att också användas metaforiskt. Urvalet som analyserades är som i det förra fallet de första 500 satser (per ord). *Norstedts svenska ordbok* definierar ilska som

”uppretad sinnesstämning som söker sig häftiga uttryck”. Metaforiska uttryck som beskriver ilska är sammanställda i den följande tabellen:

Tabell 2 – Ilska i svenska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
ilska sätter fart på, häftig ilska, vanmäktig ilska, våldsamt ilska, utbrott av ilska, [ngn] spricker av ilska, att ta ut sin ilska på [ngn], att kvävas av ilska, att förgås av ilska, ilska dämpas, att gå i taket av ilska, ilska stiger, att behärska ilska, att bemästra ilska, att kontrollera ilska, ilska kommer över [ngn], ilska går ut över, ilska kulminerade, en storm av ilska, [ngn] hoppar högt av ilska, att vara skakande av ilska	ILSKA ÄR KRAFT
[ngn] bär på ilska, [ngn] lämnar ilska, synbar ilska, att släppa fram ilska, dyrbar ilska, att hänga upp sin ilska på, [ngn] delar sin ilska, ilska kostar [ngn något], att pendla mellan ilska och [känsla], att gömma ilska, att bygga på ilska, jäsande ilska	ILSKA ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
ilska skenar iväg, att bemästra ilska, att behärska ilska, att kontrollera ilska, [aktion] väcker ilska, utstuderad ilska, ilska infinner sig, ilska föder, overseende ilska, att uppmuntra ilska, våldsamt ilska, kvävd ilska	ILSKA ÄR EN LEVANDE VARELSE
att suga upp ilska, ilska väller upp, ilska utgjutes, [ngn] öser ilska över, att spruta ilska, ren ilska, ilska rinner över, ilska forsar ur [ngn], att blanda med ilska, att ge utlopp åt ilska, [ngn] kanaliserar ilska	ILSKA ÄR VÄTSKA

ilska väller upp, ilska utgjutes, att spruta ilska, ilska rinner över, jäsande ilska, att ge utlopp åt ilska, att kanalisera ilska	ILSKA ÄR VATTENDRAG
ilska bubblar upp inom [ngn], röd av ilska, att koka av ilska, ilska får blodet att sjuda, att skumma av ilska, att ge utlopp åt ilska, att svalka ilska	ILSKA ÄR HET VÄTSKA
[ngn] är målet för [ngn] ilska, destruktiv ilska, uddig ilska, att slåss med ilska, häftig ilska, våldsamt ilska, att rikta ilska mot	ILSKA ÄR ETT VAPEN
[ngn] vrålar av ilska, tyst ilska, att låta som ilska, ilska i rösten, att höra ilska	ILSKA ÄR LJUD
[ngn] brinner av ilska, vidbränd ilska, ilska svider i ögonen, ilska får blodet att sjuda	ILSKA ÄR ELD
att pysa ut sin ilska, att gå i taket av ilska, [ngn] spricker av ilska	ILSKA ÄR TRYCKSATT BEHÅLLARE
[ngn] vädrar ilska, att lufta sin ilska, en storm av ilska	ILSKA ÄR (O)VÅDER
[ngn] drabbas av ilska, att mildra ilska, ilska går ut över	ILSKA ÄR EN SJUKDOM
att kvävas av ilska, att förgås av ilska, att möta med ilska	ILSKA ÄR MOTSTÅNDARE
ilska tvättas bort	ILSKA ÄR EN FLÄCK
ilska svider i ögonen	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR
[ngn] visar ilska, [ngn] gömmer ilska, röd av ilska	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR

87 språkliga metaforer hittades och sorterades i totalt 16 konceptuella metaforer. Medan några upprepas i tabellen, visar resultaten att den mest produktiva konceptuella metaforen, med totalt 22 uttryck, är ILSKA ÄR KRAFT. Intressanta exempel på denna är *det svenska stoppet för giftiga franska dessertostar har fått franska osttillverkare att gå i taket av ilska, de håller på att kvävas av ilska* och *hans ilska hade satt fart på pipans invånare igen*. Det följdes av ILSKA ÄR ETT OBJEKT, med exempel som *ilskan och den otillräckliga koncentrationen kostade Pernilla en hjärnskakning* och *de går och bär på en sådan ilska*.

De mest intressanta resultaten har att göra med värme, vätska och trycksatt behållare. De är i linje med resultaten av de andra, ovannämnda forskningarna. Med andra ord är metaforiska mönstret detsamma eftersom det grundas på mänskliga erfarenheten av sin kropp: temperatur och blodtrycks stiger när man känner ilska.

Konceptuella metaforerna ILSKA ÄR HET VÄTSKA och ILSKA ÄR VÄTSKA skiljs eftersom hetta är en betydande del av den första, medan de lingvistiska uttrycken i den andra fokuserar sig mer på vätskeström och naturliga egenskaper. Exempelvis, när man jämför satserna *men i spanska La Linea kokar invånarna av ilska* och *ilskan bubblar upp inom oss för att vi lika väl kunnat tillbringa en halvtimme till i sängen med all kvävd ilska över ett långt äktenskap där hon alltid blivit hunsad väller upp och ilskan rann över och mannen slog till kamraten med öppen hand* är det uppenbart att delvis liknande måldomäner används och att de syftar på olika metaforiska bilder.

Två konceptuella metaforer som har att göra med universellt uppfattning av känslor hittades också: ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR och ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR.

IV.1.3 Sorg

Den nästa negativa känsla som undersöks med samma metod är *sorg*. Uppslagsordet är *sorg* och *Norstedts svenska ordbok* definierar sorg som ”(långvarig) känsla av stark, smärtsam nedstämdhet”. Tabellen med resultaten följer.

Tabell 3 – Sorg i svenska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
tröstlös sorg, ylande sorg, att väcka sorg,	SORG ÄR EN LEVANDE VARELSE

sorger försvinner, sorg kommer, sorgen håller [ngn], att följa sorg, sorg står mot, [ngn] gripas av sorg, sorgen få ta sin tid, sorg främjar, sorg ger tröst, fängelse för sorg, att få ro för sorg	
att bär på sorg, att släppa fram sorg, att gestalta sorg, att spegla sorg, att dela sorg, rum för sorg, att ge sorg, att anlägga sorg, [ngn] blockeras av sorg, att dölja sorg, äkta sorg, att rikta sorg, att få utrymme för sorg, sorg smälter	SORG ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
en källa till sorg, att få utlopp för sorg, fyllt av sorg, djup sorg, bottenlös sorg, full av sorg, oändlig sorg, oerhörd sorg, mörk sorg	SORG ÄR VATTENDRAG
sorgen läger tung över, tung sorg, vikt av sorg, svår sorg, en tung stämning av sorg, outhärdlig sorg, utom sig av sorg	SORG ÄR BELASTNING
svart hål av sorg, djup sorg, bottenlös sorg, att kämpa sig upp ut sorg, oändlig sorg, oerhörd sorg, mörk sorg	SORG ÄR ETT HÅL
sorgen är livshotande, sorgen håller [ngn], sorg plågar [ngn], [ngn] gripas av sorg, att kämpa sig upp ut sorg, sorg gör ont	SORG ÄR MOTSTÅNDARE
att lämna i sorg, [ngn] i sorg, [ngn] går i sorg, att vältra sig i sorg, att leva i sorg	SORG ÄR STÄLLE
sorg gör ont, att drabba av sorg, sorg plågar [ngn], sorgen är livshotande	SORG ÄR SJUKDOM
att vara spetsad med sorg, en spets av sorg	SORG ÄR SKARP
att spreja bort sorg, att skingra sorg	SORG ÄR GAS

sorg sköljer bort	SORG ÄR EN FLÄCK
[ngn] är dömd till sorg	SORG ÄR BESTRAFFNING
ett regn av sorg	SORG ÄR OVÄDER
att vara klädd i sorg	SORG ÄR KLÄDER
[ngn] präglar av sorg	SORG ÄR KRAFT
med sorg i hjärtat	HJÄRTA ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR
ögon fulla av sorg	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR
ansikte skiftar från [känsla] till sorg, [ngn] döljer sorg, [ansikte del] visar tecken på sorg	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR

Trots att några upprepas, hittades det 70 unika lingvistiska uttryck som sorteras i 18 konceptuella metaforer. De oftast använda uttrycken har att göra med konceptualiseringen av sorg som en person eller djur (SORG ÄR EN LEVANDE VARELSE) och som ett märkbart ting (SORG ÄR ETT FYSISKT OBJEKT). Respektive exempel är *den jiddischtradition som med dräpande humor eller ren ylande sorg och sorgen och olyckan kan i sig främja skapandet samt i sitt pånyttfödda liv bär Greger på en sorg och han lyckas verkligen poetiskt gestalta sitt folks öde och sorg.*

Andra produktiva konceptuella metaforer är SORG ÄR BELASTNING (*sorgen låg tung över Blasieholmen på måndagen*) och SORG ÄR MOTSTÄNDARE (*ring ut den sorg som plågar sinnet*). Tabell 3 innehåller två konceptuella metaforerna – SORG ÄR VATTENDRAG och SORG ÄR ETT HÅL – som har nästan identiska lingvistiska uttryck. Det förklaras nedanför i diskussionen.

När det jämförs med tidigare resultat, kan man se att för sorg hittades de minsta lingvistiska och de flesta konceptuella metaforerna vilken kan betyda att ens begreppsbildning av sorg har många aspekter och att flera olika källdomäner måste användas för att ge precisa intrycket.

Generella metaforer ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR och ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR hittades också, men en ny metafor upptäcktes också: HJÄRTA ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR. Det förklaras mer detaljerad i diskussionen.

IV.1.4 Hat

Den nästa undersökta känslan är hat. Uppslags ord som används är *hat* och urvalet som analyseras var av dem första 500 satser per ord som hittas. *Norstedts svenska ordbok* definierar hat som ”ytterst djupt känd motvilja”. Metaforiska uttryck är sammanställda i tabell 4.

Tabell 4 – Hat i svenskan

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
att väcka hat, att mötta hat, oresonligt hat, att provocera hat, att föda hat, hat föder, hatet mot [något] lever kvar, besinningslöst hat, hat leder, bestialiskt hat, blint hat, [ngn] styrs av hat, vilt hat, våldsamt hat, att förebygga hat, hat när hat, hat griper, rabiater hat, okontrollerbart hat, att släppa in hat, hat reagerar, att lämna hat bakom sig	HAT ÄR EN LEVANDE VARELSE
att sprida hat, hat gör blinda, blint hat, förblindade av hat, att darra av hat, att utstå hat, att förebygga hat, obotliga hat, att besegra hat, att överleva hat, offer för hat, att befria från hat	HAT ÄR SJUKDOM
utrymme för hat, att föra ut hat, att dölja hat, att gömma hat, att bygga på hat, hat riktas mot, att bära hat med sig, att gestalta hat, att lämna hat bakom sig	HAT ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
en våg av hat, ett värn mot hat, att pumpa hat, källa till hat, uppdämt hat, hat väller fram, djupt hat, att fylla med hat	HAT ÄR VATTENDRAG
att ösa ut hat, att pumpa hat, hat dryper ut, ren hat, att fylla med hat, hat väller fram	HAT ÄR VÄTSKA
att skjuta hat åt sidan, att explodera i hat, ett	HAT ÄR VAPEN

offer för hat, hat raserar, hat förstör, självförstörande hat	
hat driver, ohygglig hat, stark hat, att vara präglas av hat, att dämpa hat, kvävande hat	HAT ÄR KRAFT
att odla hat, hat växer, att så hat, hat sitter djupt rotat, hat frodas, att underblåsa hat	HAT ÄR EN VÄXT
brännande hat, hat släckas ut, glödande hat, pyrt hat, hat bränner upp [ngn], att underblåsa hat	HAT ÄR ELD
att provocera hat, våldsamt hat, att besegra hat, att befria från hat	HAT ÄR MOTSTÅNDARE
att blixtra av hatet, atmosfär av hat, mitt i hatets turbulens, att underblåsa hat	HAT ÄR (O)VÄDER
att darra av hat, isande hat, hatet tinar upp	HAT ÄR IS
hat blir katalysatorn, hat reagerar	HAT ÄR KEMISKT ÄMNE
svart hål av hat	HAT ÄR ETT HÅL
hat väger	HAT ÄR BELASTNING
hat i hjärtat, hjärta pumpar hat	HJÄRTA ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR
en blick fylld av hat	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR
[ngn] visar hat, att se hat, oförtäckt hat	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR

I Tabell 4 finns det 18 konceptuella metaforer med totalt 86 unika lingvistiska uttryck. Resultaten visar att den mest produktiva konceptuella metaforen – med 20 uttryck – är HAT ÄR EN LEVANDE VARELSE, med exempel som *tragedin födde ett våldsamt hat, ett vilt hat mot Hitler och hans anhang* och *många gripits av ett bestialiskt, svårbegripligt hat*. Det följdes av HAT ÄR SJUKDOM, med exempel som *hon darrar inte bara av vrede och hat* och *en titt på den dallrande passionen och det obotliga hatet*.

De nästa mest produktiva metaforerna är HAT ÄR ETT FYSISKT OBJEKT och HAT ÄR VATTENDRAG. Det är intressant att man kan skilja mellan HAT ÄR VATTENDRAG och HAT ÄR VÄTSKA – trots att de delvis använder lika uttryck. Det första ses i exempel *som en massa uppdämt hat men även kärlek väljer fram under deras nattliga samtal* som tydligt beskriver en flod, medan det andra i exempel *hat dryper runt väggarna och att i Body Count ösa ut sitt hat mot oss vita*. Båda metaforer kan tillämpas i satser som *mörkrets hjärta fortsätter pumpa hat och hela mitt inre fylls av ett berättigat hat*.

Andra anmärkningsvärda resultat är att *hat* ses både som eld och som is, och att metaforen HAT ÄR EN VÄXT är jämförelsevis produktiva och visar nästan hela livsprocessen, så det kan sägas att *det sår bara hat, hatet kommer att sitta djupt rotat, hat växer snabbt och att hat frodas ju utmärkt i konkurrenssamhällen*.

Samma tre generella konceptuella metaforer som i förra avsnittet hittades igen.

IV.1.5 Svartsjuka

Sista känsla som undersöks är *svartsjuka*. Uppslagsord är *svartsjuka* och *Norstedts svenska ordbok* definierar det som ”plågsam känsla av att inte vara lika omfattad av en persons kärlek, vänskap eller uppmärksamhet”. Tabellen med resultaten följer.

Tabell 5 – Svartsjuka i svenska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
att släppa loss svartsjuka, att föda svartsjuka, svartsjuka växer, svartsjuka driver bort, svartsjuka drar, svartsjukan får näring, att hejda svartsjuka, att eliminera svartsjuka, svartsjuka nosar, blind svartsjuka, våldsam svartsjuka, svartsjuka tär, att väcka svartsjuka, svartsjuka dyker upp, svartsjuka härskar, förtvivlad svartsjuka, svartsjuka följer, oförsonlig svartsjuka, passionerad svartsjuka, svartsjuka spräcker, att ledda svartsjuka till, svartsjukans demon, svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR EN LEVANDE VARELSE

sluter upp	
anfall av svartsjuka, en psykotisk paranoid svartsjuka, [ngn] led av svartsjuka, skälvande av svartsjuka, sjuklig svartsjuka, att manifesteras svartsjuka, galen av svartsjuka, svartsjukans kval, att utstå svartsjuka, blind svartsjuka, vansinnig av svartsjuka, att drabbas av svartsjuka, att eliminera svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR SJUKDOM
svartsjuka minerar terräng, svartsjuka störtar [ngn] i fördärvet, att utlösas av svartsjuka, att bevaka [ngn] med svartsjuka, svartsjuka spräcker	SVARTSJUKA ÄR VAPEN
en härva av svartsjuka, att avfärda svartsjuka, svartsjuka bygger på, att bygga svartsjuka, att kretsa kring svartsjuka, kärnan i svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
svartsjuka dryper, svartsjuka rinner över, ren svartsjuka, svartsjuka väller fram, att ge utlopp för svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR VÄTSKA
källa till svartsjuka, svartsjuka väller fram, att ge utlopp för svartsjuka, svartsjuka rinner över	SVARTSJUKA ÄR VATTENDRAG
fördärvat av svartsjuka, häftig svartsjuka, präglad av svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR KRAFT
svår svartsjuka, att huka under svartsjuka, lätt svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR BELASTNING
att brinna av svartsjukans bränsle, en brännande svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR ELD
svartsjuka är djupt rotat, svartsjuka frodas	SVARTSJUKA ÄR VÄXT
svartsjuka kokar över, svartsjuka kokar	SVARTSJUKA ÄR HET VÄTSKA

kryddat med svartsjuka	SVARTSJUKA ÄR KRYDDA
att se svartsjuka, att visa tecken på svartsjuka	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR

Det sista svenska uppslagsordet resulterades i 13 konceptuella metaforer med 70 unika lingvistiska metaforer. SVARTSJUKA ÄR EN LEVANDE VARELSE är den mest produktiva, med intressanta exempel som *vars kärlek Carmen själv söker och därmed släpper loss alla svartsjukans demoner* och *voodooelementet förstärktes året därpå när fler förtvivlade och svartsjuka slöt upp* samt *ty vem kan hejda kärleken och svartsjukan*. Den andra mest produktiva metaforen är SVARTSJUKA ÄR SJUKDOM, t.ex. *sedan han i ett ogrundat anfall av svartsjuka knuffat sin hustru utför halltrappan och skälvande av svartsjuka öppnade han brevet*.

De övriga konceptuella metaforerna har relativt få uttryck. De anmärkningsvärda är SVARTSJUKA ÄR VAPEN (*svartsjuka eller bitterhet minerat terrängen med tid och tystnad, svartsjukan om en kvinna spräckte vänskapen mellan männen*) och en löst sammankopplad grupp av metaforer som föreställer svartsjuka som vattendrag, vätska och het vätska (*det är en stor källa till min svartsjuka, svartsjukan rann över hos en 27-årig alingsåsare i helgen, därför kokade svartsjukan när hon fick reda på att rivalen och pojkvännen träffats*).

Det är också intressant att svartsjuka ses som en krydda: *ett relationsdrama, kryddat med en riklig portion svartsjuka, låg bakom det brutala våldsbrottet*.

I urvalet hittades bara en generell metafor för känslor, ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR.

IV.2 Kroatiska resultaten

IV.2.1 Strah

I kapitel IV.2 undersöks motsvarande känslor i kroatiska korpusen. Den första negativa känslan som söks efter är igen *rädsla* och uppslagsordet som används är *strah*. Urvalet som analyseras är de första 500 satserna (per ord). *Hrvatski jezični portal* definierar *strah* som *”neugodna emocija, stanje uznemirenosti i zabrinutosti kao fiziološki odgovor na naslućujući ili prepoznati izvor opasnosti”*. Tabell 6 innehåller resultaten.

Tabell 6 – Rädsla i kroatiska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
strah se rađa, strah raste, bojati se straha, strah ima velike oči, strah vrišti, strah se javlja, nema mjesta za strah, dočekati strah s kim/öim, odsustvo straha, na tragu straha, probuđen strah, izazvati strah, strah nestaje, strah se uvlači, ulaziti sa strahom, hraniti strah, prigušivati strah, strah kruži, iracionalni strah	RÄDSLÄ ÄR EN LEVANDE VARELSE
pretrpljeni strah, širiti strah, umrijeti od straha, ozbiljan strah, strah popušta, ublažiti strah, eliminirati strah, strah paralizira, bolestan strah, poštediti [osobu] od straha, strah zahvaća, drhtati od straha, naslijeđeni strah, ukočiti se od straha, razviti strah	RÄDSLÄ ÄR SJUKDOM
strah muči [osobu], obračunavati se sa strahom, strah proganja, nadvladati strah, savladati strah, strah hvata [osobu], odagnati strahove	RÄDSLÄ ÄR EN MOTSTÅNDARE
proizvodnja straha, koristiti strah, strah se nagomilao, nema mjesta za strah, donijeti strah, ispuniti strahom	RÄDSLÄ ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
prelijevati strah, ulijevati strah, ispuniti strahom	RÄDSLÄ ÄR VÄTSKA
umrijeti od straha, silni strah, nemjerljiv strah	RÄDSLÄ ÄR KRAFT
ceste straha, živjeti u strahu, držati u strahu	RÄDSLÄ ÄR STÄLLE
posijano sjeme straha, sijati strah	RÄDSLÄ ÄR EN VÄXT
opterećen strahom, pod strahom	RÄDSLÄ ÄR BELASTNING

smrznuti se od straha, drhtati od straha	RÄDSLÄ ÄR KYLA
izvor straha	RÄDSLÄ ÄR VATTENDRAG
očevidan strah, pokazivati strah	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR
pogledi prepuni straha	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR

Det hittades 12 konceptuella metaforer med 66 lingvistiska uttryck. Det mest produktiva kontextualiserar rädsla som en levande varelse – STRAH JE ŽIVO BIĆE – med exempel som *to je kaos koji rađa strahom, iz njega vrišti strah* och *ponovno su u slovenskoj javnosti probuđene sumnje i strahovi*. De nästa två beskriver rädsla som en sjukdom och motståndare: *ublažava ili potpuno eliminira strah od hladnoga groba, strah od budućnosti posebno je zahvatio tamošnje nezaposlene* och *premijera prema tomu ne muči paranoja već realni strah, veleposlanik se ironično obračunava s estonskim strahom*.

De mest intressanta av de här metaforerna är RÄDSLÄ ÄR VIKT, RÄDSLÄ ÄR VÄTSKA, RÄDSLÄ ÄR EN VÄXT och RÄDSLÄ ÄR KYLA som har relativt få uttryck, men de träffande är tydliga exempel på dessa konceptuella metaforer: *Amerikanci nisu opterećeni strahovima, sve to ulijeva i određeni strah, tad je posijano sjeme straha* och *smrznete li se od straha kada čujete riječ bull terrier*.

Två konceptuella metaforer som har att göra med universell uppfattning av känslor hittades: ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR och ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR.

IV.2.2 Bijes

Den andra negativa känsla som undersöks är *ilska* vars motsvarande uppslagsord i kroatiska är *bijes*. Ordet *bijes* väljs eftersom andra besläktade ord (*ljutnja, srdžba*) inte har tillräckliga träffar. *Hrvatski jezični portal* definierar *bijes* som ”*gnjev, jarost, srdžba*”, vilket inte är särskilt användbart, medan *srdžba* definieras som ”*jako izraženo stanje srditosti, ponekad praćeno gubitkom samokontrole, žestoka reakcija izazvana dubokim nezadovoljstvom; bijes*”, vilket kan hjälpa med förståelsen av känslan. Samma definitioner kan hittas i *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, men *Rječnik hrvatskoga jezika* publicerades av Leksigografski zavod

Miroslav Krleža beskriver *bijes* som ”*stanje pojačane razdražljivosti popraćeno katkad nasilnim ponašanjem*”. Tabellen med resultatene följer.

Tabell 7 – Ilska i kroatiska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
izazivati bijes, bijes je savjetnik, spriječiti bijes, bijes se rađa, bijes se okreće, buditi bijes, izazvati bijes, bijes raste, pravedni bijes, zaustaviti bijes, divlji bijes, usmjeravati bijes, susprezati bijes, izbjeći bijes, bijes se skuplja, bijes na dva kotača, bijes se razvija, umaknuti bijesu, smiriti bijes, zauzdati bijes, bijes hvata	ILSKA ÄR EN LEVANDE VARELSE
istresti bijes, unositi bijes, bijes nosi, isprazniti bijes, bijes se srušio na, iskaliti bijes, upisati na bijes, navući bijes na sebe, bijes na dva kotača	ILSKA ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
spriječiti bijes, napadaj bijesa, bijes spopada, poštediti [osobu] od bijesa, umrijeti od bijesa, spasiti od bijesa, ublažiti bijes, podivljati od bijesa, rigati bijes	ILSKA ÄR SJUKDOM
provala bijesa, silan bijes, žestoki bijes, susprezati bijes, neizmjeran bijes, zatomiti bijes	ILSKA ÄR KRAFT
kipiti od bijesa, bijes ključa, vulkan bijesa, crveneći se od bijesa, crveni od bijesa	ILSKA ÄR HET VÄTSKA
bijes uperen u koga/što, meta bijesa, usmjeriti bijes, bijes eksplodira, ostrica bijesa	ILSKA ÄR ETT VAPEN
napadaj bijesa, spriječiti bijes, umaknuti bijesu, bijes hvata	ILSKA ÄR MOTSTÅNDARE

krik bijesa, stišati bijes	ILSKA ÄR LJUD
pretočiti u bijes, isprazniti bijes	ILSKA ÄR BEHÅLLAREN
ugasiti bijes, potpaliti bijes	ILSKA ÄR ELD
izljev bijesa, izliti bijes	ILSKA ÄR VÄTSKA
val bijesa	ILSKA ÄR VATTENDRAG
sijati bijes	ILSKA ÄR EN VÄXT
ispuhati bijes, bijes se rasplinjuje	ILSKA ÄR GAS
kriti bijes, neskriveni bijes, lica izobličena od bijesa, crveneći se od bijesa, crveni od bijesa	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR

I tabellen 7 finns 82 uttryck som sorterades i 15 konceptuella metaforer. Exempel på den mest produktiva, ILSKA ÄR EN LEVANDE VARELSE, är: *dok su politička buka i bijes uvijek bili loši savjetnici, bijes i mržnja arapskoga mnoštva mogli bi se brzo okrenuti protiv njih* och *ni stranačka stega više nije mogla zauzdati bijes*. Det följs av ILSKA ÄR ETT FYSISKT OBJEKT, t.ex. *ovisnici i dalje na sebe navlače bijes građana, među birače unose samo gorčinu i bijes* och ILSKA ÄR EN SJUKDOM, t.ex. *koje npr. hvataju i bijes i panika kad se sjete američkih neuspjeha u Vijetnamu, u napadaju prvoga bijesa sa zapada*.

Andra intressanta metaforer är ILSKA ÄR BEHÅLLAREN (*koja je svoje nezadovoljstvo takvom odlukom pretočila u javni bijes*) och ILSKA ÄR ETT VAPEN (*bijes bezrazložno uperen u mjesnu vlast, oštricu bijesa konačno je okrenuo pravoj strani*). Den finns också konceptuella metaforer som ILSKA ÄR VÄTSKA med exempel *izlijem na njih sav svoj bijes*, ILSKA ÄR HET VÄTSKA med exempel *iza fasade njihove nezainteresiranosti ključa bijes*, och ILSKA ÄR ELD med exempel *potpaliti narodni bijes protiv čečenskih terorista*.

Det hittades en konceptuell metafor som har att göra med universellt uppfattning av känslor.

IV.2.3 Tuga

Den tredje känslan är *sorg*, dvs. *tuga* på kroatiska. *Tuga* är uppslagsordet och urvalet som analyserades är de första 500 satserna (per ord). *Hrvatski jezični portal* definierar *tuga* som ”*duševni poremećaj uzrokovan gubitkom, razočaranjem i sl.*” och ”*normalan, odgovarajući odgovor na izvanjski i svjesno prepoznati gubitak*”. Resultaten finns i tabell 8.

Tabell 8 – Sorg i kroatiska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
donijeti tugu, obavijen tugom, dijeliti tugu, sadržavati tugu, ostaviti tugu, tuga se nosi, skrivati tugu, prenijeti tugu, zavijen u tugu, uokviren tugom, zalijevati tugu, odražavati tugu, nagomilavana tuga, pretvoriti tugu u	SORG ÄR ETT FYSISKT OBJEKT
poznavati tugu, tuga ometa, primiti s tugom, tuga se hrani, napustiti s tugom, dubok trag tuge, tuga dočekava [osobu], utopiti tugu, probuditi tugu, susprezati tugu, grč tuge, izazivati tugu, tuga se javlja	SORG ÄR EN LEVANDE VARELSE
lijek za tugu, umrijeti od tuge, otpornost na tugu, preboliti tugu, prenijeti tugu, liječiti tugu, tuga obuzima, prepustiti se tuzi, [osoba] shrvana tugom, ublažiti tugu, prevladati tugu, pobuditi tugu, tuga se nadvija, tuga se uvlači	SORG ÄR SJUKDOM
izvor tuge, utonuti u tugu, plima tuge, tuga preplavljuje, tuga duboka kao oceani	SORG ÄR VATTENDRAG
nadjačati tugu, tuga obuzima, tuga zavlada, prevladati tugu	SORG ÄR MOTSTÅNDARE
ulijevati tugu, tuga se toči, ispunjen tugom	SORG ÄR VÄTSKA
mjesto tuge, u tuzi, gubiti se u tuzi	SORG ÄR STÄLLE

tuga se nadvija, zalijevati tugu	SORG ÄR EN VÄXT
začinjeno tugom	SORG ÄR KRYDDA
utažiti tugu	SORG ÄR TÖRST
skrivati tugu, vidljiva tuga, znak tuge	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR
tuga u srcu	HJÄRTAN ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR
tuga u očima, iz očiju izvire tuga	ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR

67 språkliga metaforer hittades och sorterades i de 13 konceptuella metaforerna. Resultaten visar att de mest produktiva konceptuella metaforerna i urvalet var SORG ÄR SJUKDOM och SORG ÄR ETT FYSISKT OBJEKT. Exempel på meningar som illustrerar dessa konceptuella metaforer är: *kad nađu lijek za tugu nek' me probude, nakon smrti Gorana umrla je od tuge njegova baka, ono što je trebalo djeci da prebole tugu iz prošlosti* och *sve tuge i nevolje neka nosi bijes, kad je sva Hrvatska bila zavijena u tugu, 1-5 poraz donio je u Gradski vrt samo tugu.*

Det följs av SORG ÄR EN LEVANDE VARELSE, exempelvis *u slučaju promašaja čovjek ima u čemu utopiti tugu* och *ne bismo znali što je sreća da ne poznajemo tugu.* Bland de mer anmärkningsvärda resultaten är SORG ÄR KRYDDA med exempel *ne nazoče nečemu što je začinjeno tugom, destrukcijom, sjećanjem,* SORG ÄR VATTENDRAG med exempel *koji potresaju američku crkvu ocjenjujući ih izvorom velike tuge i srama, sjedeći pokraj u tugu utonuloga supruga Mile,* och SORG ÄR VÄTSKA med exempel *bez obzira što nam neki ulijevaju nasilno tugu, nek' mi pjesma tugu toči.*

De tre konceptuella metaforerna som har att göra med universell uppfattning av känslor hittades också.

IV.2.4 Mržnja

Den nästa negativa känslan är *hat* och uppslagsordet som används är *mržnja*. *Hrvatski jezični portal* definierar *mržnja* som ”*snažni osjećaj koji nagoni da se komu želi ili da mu se čini zlo, osjećaj krajnje odbojnosti prema komu ili čemu, bolesno stanje neprijateljstva; mrzost*”. Metaforiska uttryck är sammanställda i tabell 9.

Tabell 9 – Hat i kroatiska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
<p>potaknuti mržnju, duh mržnje, zaboraviti mržnju, osuditi mržnju, kontrolirati mržnju, prerasti u mržnju, iracionalna mržnja, orkestar mržnje, mržnja se oslobodila, mržnja se okreće, spora mržnja, izazivati mržnju, strah od mržnje, nadživjeti mržnju, mržnja tutnji, mržnja uznemiruje, slijepa mržnja, mržnja ruši, njegovana mržnja, pothranjivati mržnju</p>	<p>HAT ÄR EN LEVANDE VARELSE</p>
<p>bazirati na mržnji, graditi na mržnji, okvir mržnje, mržnja se prenosi, zasnovano na mržnji, čekić mržnje, donijeti mržnju, unijeti mržnju, nabit mržnjom, odbaciti mržnju, razapeti između [osjećaja] i mržnje, navući mržnju, usmjeriti mržnju, iskaliti mržnju</p>	<p>HAT ÄR ETT FYSISKT OBJEKT</p>
<p>pobijediti mržnju, poraziti mržnju, razoriti mržnju, nadvladati mržnju, prevladavanje mržnje, mržnja ruši, mržnja progoni, mržnja uništava</p>	<p>HAT ÄR MOTSTÅNDARE</p>
<p>potpaljivanje mržnje, neugašena mržnja, raspirivanje mržnje, potpirivana mržnja, mržnja bukti, ugasiti plamen mržnje</p>	<p>HAT ÄR ELD</p>
<p>oboljeti od mržnje, bolesna mržnja, širenje mržnje, mržnja se prenosi, mržnja zamračava um, mržnja zasljepljuje</p>	<p>HAT ÄR SJUKDOM</p>
<p>izljev mržnje, vrelo mržnje, val mržnje, rijeka mržnje</p>	<p>HAT ÄR VATTENDRAG</p>

usaditi mržnju, sijati mržnju, sjeme mržnje, posijana mržnja	HAT ÄR EN VÄXT
natopljen mržnjom	HAT ÄR VÄTSKA
neopterećen mržnjom	HAT ÄR BELASTNING
produbiti mržnju	HAT ÄR ETT HÅL
onečistiti mržnjom	HAT ÄR EN FLÄCK
odvesti u mržnju	HAT ÄR STÄLLE
skrivati mržnju, iščitati mržnju na licima	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR
mržnja u srcu	HJÄRTAN ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR

Tabell 9 visar 14 konceptuella metaforer med totalt 91 lingvistiska uttryck. De oftast använda har att göra med konceptualisering av hat som en levande varelse: *na skupu je oštro govorio protiv "mržnje što tutnji i uznemiruje"* och *mržnja se oslobodila svih spona samt iz straha od mržnje postaje sumnjičava i prema ljubavi*. Den följs av HAT ÄR ETT FYSISKT OBJEKT, med exempel som *može li se uopće graditi budućnost jednoga naroda na mržnji* och *nisu uspjeli donijeti mržnju prema religiji*.

Bland de förutsedda OBJEKT/MOTSTÅNDARE/SJUKDOM upptäcktes också andra utvecklade metaforer som HAT ÄR ELD med exempel *ugasiti plamen vlastohleplja, grabeži i mržnje na Balkanu*, HAT ÄR VATTENDRAG med exempel *stalno vrelo mržnje i antagonizma prema drugomu narodu* och HAT ÄR VÄXT med exempel *gospodarske su štete usadile u čovjeku mržnju prema vuku*.

I tabell 9 finns det flera konceptuella metaforer som bara har ett lingvistiskt uttryck, men de också hjälper att illustrera begreppet av hat. Två universalla känslormetaforer hittades också.

IV.2.5 Ljubomora

Den sista negativa känsla som söks efter med samma metod är *svartsjukan* och uppslagsordet var *ljubomora*. Urvalet har bara 487 satserna eftersom det inte fanns mer träffar i *Hrvatski nacionalni korpus*. Även den relaterande känslan *zavist* hade mindre än 500 träffar.

Hrvatski jezični portal definierar ljubomora som ”osjećaj duševne boli onoga koji sumnja u osobu od koje traži vjernost och osjećaj suparništva u odnosu prema drugim osobama, na poslu, u traženju uspjeha, koristi itd.”. Tabellen med resultatén följer.

Tabell 10 – Svartsjuka i kroatiska

Lingvistiska metaforer	Konceptuella metaforer
kontrolirati ljubomoru, poticanje ljubomore, izmučen ljubomorom, zdrava ljubomora, prevladava ljubomora, ljubomora caruje, ljubomora se javlja, udarci ljubomora, susresti ljubomoru, ljubomora izjeda, ljubomora nagrizava, stravstvena ljubomora, vrvjeti ljubomorom	SVARTSJUKA ÄT EN LEVANDE VARELSE
patiti od ljubomore, izmučen ljubomorom, izginuti zbog ljubomore, patološka ljubomora, slijepa ljubomora, luda ljubomora, napad ljubomore, pomahnitao od ljubomore, opasna ljubomora	SVARTSJUKA ÄR SJUKDOM
hvatati se u koštac s ljubomorom, prevladava ljubomora, napad ljubomore, opasna ljubomora, gonjen ljubomorom	SVARTSJUKA JE MOTSTÅNDARE
izljev ljubomore, poplava ljubomore, isisati ljubomoru, nezajažljiva ljubomora, vrvjeti ljubomorom	SVARTSJUKA ÄR VATTENDRAG
rastrgnut ljubomorom, udarci ljubomore, nemoćna ljubomora, slomljen ljubomorom, provala ljubomore	SVARTSJUKA ÄR KRAFT
žar ljubomore, iskra ljubomore, rasplamsana ljubomora, podjariti ljubomoru	SVARTSJUKA ÄR ELD
zrci ljubomore, doza ljubomore, trunka	SVARTSJUKA ÄR ETT FYSISKT OBJEKT

ljubomora, ocrati ljubomoru	
ljubomora izjeda, ljubomora nagriza	SVARTSJUKA ÄR SYRA
zatrovati [osobu] ljubomorom	SVARTSJUKA ÄR GIFT
opterećen ljubomorom	SVARTSJUKA ÄR BELASTNING
uništiti ljubomorom	SVARTSJUKA ÄR VAPEN
pokazivati ljubomoru, ljubomora se vidi	ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR

För det sista uppslagsordet hittades 50 metaforiska uttryck och de sorterades i 12 konceptuella metaforer. SVARTSJUKA ÄT EN LEVANDE VARELSE är den mest produktiva med uttryck som *kod onih koje nisu znale kontrolirati ljubomoru, iz Splita, grada u kojem caruje ljubomora* och *osim što su izazivali poticajnu zavist i zdravu ljubomoru*. Det följs av SVARTSJUKA ÄR SJUKDOM, t.ex. *pod utjecajem alkohola i patološke ljubomore, njen muž Paul Cassierer pati od (razumljive) ljubomore*.

De nästa tre metaforerna uppträder med jämnt antal uttryck: SVARTSJUKA JE MOTSTÅNDARE, t.ex. *u malim sredinama kad prevladavaju gnjev, tuga, požuda, ljubomora, dječaku koji gonjen ljubomorom prema tek rođenoj sestri*; SVARTSJUKA ÄR VATTENDRAG, t.ex. *namještenik MOO-a - izazvao poplavu ljubomore, bacila je nagrizaćuću kiselinu u lice suparnice u izljevu ljubomore*; LJUBOMORA ÄR KRAFT t. ex. *kao lik slomljen ljubomorom prema velikom mužu* och *dok se ne raspale pod snažnim udarcima strasti, ljubomore, srdžbe, ljutnje*.

Svartsjuka ses också som eld i kroatiska (*iskre ljubomore frcaju na svakom koraku*) och det finns två uttryck som kan tolkas att svartsjuka ses som syra: *ljubomora koja je izjedala pjevačicu* och *vezu je pomalo nagrızala ljubomora*.

Det finns bara en universell metafor för känslor med två unika uttryck.

V. Diskussion

V.1 Allmänna frågor

Som nämndes ovan, finns det flera resultat som bör förklaras. Det är viktigt att säga här att alla sorterade lingvistiska uttryck är potentiellt metaforiska, dvs. de presenteras här utan

kontexten och metaforer förverkligas fullständigt i kontexten. Det också bör sägas att det finns flera ord som beskriver en känsla och känslans olika sidor (ilska, raseri, vrede; *bijes, ljutnja, srdžba*) som kan ha olika metaforiska mönster. Med andra ord kan raseri eller *ljutnja* ha mer eller mindre lika konceptuella metaforer men för enkelhets skull analyseras inte här dessa relaterade koncept. Vidare kan man se att några lingvistiska uttryck upprepas i tabeller. Sådana uttryck sorterades i två eller mer konceptuella metaforer eftersom de har element som kan tillämpas på dessa metaforer. Med andra ord kan ett uttryck använda olika källdomäner. Tabell 1 visar konceptualisering av rädsla: meningen *den rädsla som nu hindrar Edina att tala* kan med hjälp av gemensamt mänskligt vetande förklaras att rädsla ses som ett fysiskt hinder i en del av talapparat eller som en hotande ovänlig motståndare eller även som en typ av sjukdom, till exempel halsfluss.

Det är också uppenbart att vissa konceptuella metaforer delvis sammanfaller, dvs. att vissa konceptuella metaforer är underordnande och att de alla kan reduceras till KÄNSLA ÄR EN VARELSE, KÄNSLA ÄR ETT FENOMEN eller KÄNSLA ÄR ETT TING. Uppsatsen särskiljer mer än de tre typen av metaforerna eftersom specifika delar av källdomänen användes. När man säger *rädsla för terrordåd sprider sig i Europa*, konceptualiserar man rädsla som en levande varelse och som en sjukdom. Eftersom syftet av detta lingvistiska uttryck är att föreställa rädsla som ett virus är den relevanta källdomänen här SJUKDOM, fastän ett virus är en levande varelse.

Vidare innehåller tabell 3 två konceptuella metaforer – SORG ÄR VATTENDRAG och SORG ÄR ETT HÅL – som har nästan identiska lingvistiska uttryck. Det hittades uttryck som specifikt refererar till sorg som ett vattendrag (*en källa till sorg*) och ett hål (*svart hål av sorg*), medan det också hittades uttryck som kan hänföra både till och till hål, t.ex. stora hav och djupa håll (*djup sorg, bottenlös sorg, mörk sorg, osv.*). Sorg mappas här genom användning av källdomäns aspekter som kan tillämpas på vattendrag och hål beroende på människans förståelse. Sorg mappas också genom källdomäns aspekter som tydligt refererar till specifika egenskaper av vattendrag/hål. Likaså träffades lingvistiska metaforer med källdomän *vattendrag* och/eller *vätska*. Detta belystes i IV.1.4 där exempel på hur man skiljer mellan HAT ÄR VATTENDRAG och HAT ÄR VÄTSKA gavs. De viktiga dragen av vattendrag är att det har en källa, en ström, ett djup, vågor, medan vätska är ett överordnat begrepp, dvs. ett ämne i flytande tillstånd. Om det inte träffades uttryck som explicit hänför på några drag av vattendrag, sorterades de naturligtvis under vätska, medan några upprepas i båda kategorier på grund av överordning.

Några träffar i kategorier KÄNSLA ÄR EN LEVANDE VARELSE/ ETT FYSISKT OBJEKT/ KRAFT på både kroatiska och svenska är relativt omstridda. Med andra ord är det tungt att föreställa en metafor bakom dessa uttryck eftersom de lingvistiska uttrycken är allmänt kända och vanliga, t.ex. *rädsla växer*, *rädsla ligger bakom [ngn/aktion]*, *man gömmer ilska*, *sorg kommer*, *utrymme för hat*, *man kan eliminera svartsjuka*, *ohygglig hat*, *susprezati bijes*, *strah raste*, *silni strah*, *kontrolirati ljubomoru*, osv. De inkluderades emellertid i resultaten eftersom man inte bara söker efter prototypiska exempel – även om några uttryck kanske kommer nära gränsen till bokstavlig betydelse, bidrar de också till den övergripande föreställningen av kategorien.

Ytterligare påträffades vissa begränsningar på material och metod. För att beskriva flera negativa känslor medan också uppnå tillräckliga exempel per känslan och hålla sig inom teckenbegränsningar användes ett urval av 500 meningar per känslan per språket. Detta betyder att uppsatsen inte är en totalt uttömmande beskrivning av dessa känslor, utan att detta avsnitt visar en befintlig större tendens. Uppsatsen baserade sig på relativt små prov, men det gav insikt i dessa konceptuella metaforer, deras uppbyggnad och variation genom språk. Det lilla urvalet kan också förklara varför några metaforer har få uttryck. Ett större urval skulle kanske bringa fler exempel och låta några av de existerande filtrera i mer specifika kategorier. Uppslagsord är substantiv, vilket betyder att här bara framställs en del av syntaktiskt och semantiskt mönster, men det förutsatte att adjektiv och verb ger föga metaforiska uttryck på grund av sin syntaktiska roll i satsen. Detta bestyrktes genom ett kort test. Eftersom en explicit ordform användes är det också möjligt att man missade metaforiska fraser som inte innehåller detta ord (*grönt monster* för svartsjuka, t.ex.). Redan nämndes det att flera ord kan beskriva en känsla. Jag är medveten att det inte finns absoluta synonymer och att det finns nyanser i betydelsen bland t.ex., *rädsla/fruktan* och *bijes/ljutnja/gnjev*, men ytterligare undersökning av relaterade begrepp kunde hjälpa att bygga en mer detaljerad bild av grundläggande känslor.

Det sista som behöver förklaras är kategorier av de allmänna konceptuella metaforerna: ANSIKTET UTTRYCKER KÄNSLOR, HJÄRTAN ÄR BEHÅLLAREN AV KÄNSLOR och ÖGON ÄR BEHÅLLAREN FÖR KÄNSLOR. Som tidigare nämndes, stammar metaforer ofta från kroppen och ens erfarenhet av den, och här kan man se den nästan universella konceptualiseringen av sättet på vilket känslor förkroppsligas. Ansiktet och ögon anses som spegeln av människans sinne och personlighet, medan i västvärlden ligger känslor i hjärtan.

V.2. Jämförelse av kroatiska och svenska

Det framgår av resultaten att alla känslor ses på båda språk som en levande varelse och ett fysiskt objekt. Människor har en benägenhet att personifiera och konkretisera abstrakta begrepp – det är lättare att beskriva och uttrycka abstrakta begrepp när de förbinds med bekanta saker. Nästan alla undersökta känslor använder sjukdom som källdomän på grund av gemensam begreppsbyggnad av sjukdom och negativa känslor som dåliga verkningar på människans hälsa.

När det gäller rädsla, existerar några skillnader mellan avsnitt IV.1.1 och IV.2.1. I svenska urvalet finns en slående konceptualisering av rädsla som en motståndare, medan i kroatiska hittades det inte så mycket. Jämfört med att metaforen RÄDSLÄ ÄR ETT HINDER inte uppträdde i kroatiska urvalet², kan man dra slutsatsen att i svenska uppfattas rädsla som något som försvårar människans verksamhet. Självklart kan man säga *strah ju sprječava* på kroatiska och vara korrekt och förståelig, men det är betydande att urvalet inte innehåller detta och likadana uttryck. Liknande hittades RÄDSLÄ ÄR KYLA i kroatiska och inte i svenska, men det är också möjligt att säga *personen darrar av rädsla*. Skillnaden här är att denna konceptuella metafor inte är så produktiv i kroatiska att dess brist i svenska skulle vara mycket märkbar.

Det är intressant att rädsla och några andra känslor kan konceptualiseras som ett ställe, dvs. att flera uttryck kan förstås som att känslan är en fysisk plats där personen existerar. De använder ofta prepositioner, t.ex. *att hamna i rädslan, vara mitt uppe i rädslan, leva i rädsla och živjeti u strahu, držati u strahu*. Metaforiska förhållandet kan här verka relativt svagt, delvis eftersom prepositioner används. Det kan anses som en genväg att säga en person gör något medan att uppleva tillståndet av rädsla, men det är precis detta som denna konceptuella metafor drar på: att uppleva tillståndet av rädsla är samma som att fysiskt vara i ett ställe.

Avsnitt IV.1.2 och IV.2.2. beskriver ilska och *bijes*. Anmärkningsvärda skillnader finns i antalet av uttryck som knyts med kraft och sjukdom. Medan dessa kategorier hittades i båda språk, har svenska en högre förekomst av konceptualisering av rädsla som en styrande eller oemotståndlig kraft, medan kroatiska oftare använder sjukdom som källdomän. Med hjälp av det här (relativt begränsade) mönstret kan man dra slutsatsen att ilska i svenska är en yttre påverkan som orsakar handlingar: *[ngn] förgås av ilska, ilska kommer över [ngn], [ngn] hoppar högt av ilska, [ngn] är skakande av ilska* osv. Å andra hand kommer sjukdom mer från ett inre ställe, så i

² Det utesluter inte metaforens existens, bara att det inte hittades tydligt uttryck i urvalet.

kroatiska säger man: *rigati bijes, podivljati od bijesa, napadaj bijesa*. En närmare undersökning behövs för att sluta med säkerhet att detta är en framträdande tendens, och inte bara ett urvalets tillfällighet. Resultaten för ilska är ganska konsekventa med varandra med mindre skillnader i antal av lingvistiska uttryck per konceptuell metafor. I båda språk träffades konceptuella metaforer utan motsvarande del i andra språket. Detta förväntades, men en av skillnaderna visar tydligt hur olika aspekter av källdomän mappas på måldomän: ILSKA ÄR BEHÅLLAREN (i kroatiska) och ILSKA ÄR TRYCKSAT BEHÅLLARE. Den första väljer genom metaforisk användning att fokusera mer på ilska som ett objekt som kan ha innehåll, den andra fokuserar mer på innehållet i objektet och dess egenskaper och beteende: *pretočiti u bijes, isprazniti bijes* jämfört med *att pysa ut sin ilska, att gå i taket av ilska, [ngn] spricker av ilska*.

När det gäller sorg och *tuga*, visar träffar att svenska är rikare med metaforiska uttryck, vilket följdes med mer konceptuella metaforer. De märkbara skillnaderna är att kroatiska oftare begreppsbygger sorg som en sjukdom än svenska och att i svenska anses sorg som en belastning och ett hål – kroatiska har inte lika träffar i urvalet. Det hittades också flera metaforer i svenska som inte träffades i kroatiska, och två metaforer som finns i kroatiska men inte i svenska. De utvecklade metaforerna av belastning/hål visar säkerligen en tendens i svenska som kroatiska inte visar eller kanske visar i mindre grad, men kroatiska urvalet innehöll inte dem. Det är möjligt att bokstavligt översätta uttryck som *tung sorg, vikt av sorg* och *svart hål av sorg, djup sorg* och få förståeliga fraser i kroatiska, men deras brist i kroatiska urvalet betyder att svenska lägger mer vikt vid dessa mönster. De återstående unika konceptuella metaforerna är mindre produktiva, med en till tre uttryck, och man kan inte dra en bestämd slutsats om detta är en tydlig skillnad mellan språk eller bara en följd av begränsande urvalet.

Jämförelsen av IV.1.4 och IV.2.4 visar att *hat* och *mržnja* delar flera relativt lika produktiva konceptuella metaforer. Lingvistiska uttryck som konceptualiserar hat som en motståndare, vilket är följdriktigt med träffar i andra negativa känslor, hittades oftare i kroatiska än i svenska. Vidare visar resultaten att svenska framställer hat som vapen, medan denna saknas i kroatiska. Det är intressant eftersom vapen vanligtvis är något som en motståndare kan ha. Med andra ord syns det att *mržnja* är en person som kämpar med människor, och att hat är ett redskap som används för att kämpa – det verkar som att hat hanteras av en verklig person – och att det finns en känsla av ansvarighet. Naturligtvis är urvalet väldigt litet för att bevisa hypotesen, men det skulle vara intressant att se om detta gäller en bredare nivå. Svenska har också flera uttryck som refererar på (o)väder, inte bara för denna känsla, medan i kroatiska finns brist på likadana

uttryck. Igen är träffar för att dra bestämda slutsatser för få, men det skulle kunna bero på kulturspecifikt vikt vid väder som verkar här mer betonad i svenska än i kroatiska.

Den sista känslan är svartsjuka, dvs. *ljubomora*. Här hittades det inte en tydlig konceptualisering av svartsjuka som en motståndare i svenska, medan den igen har produktiva fraser som förknippas med vapen, för vilken kategori hittades det i kroatiska bara en träff. Det överensstämmer med de ovannämnda resultaten för hat, men igen är urvalet för litet för att bevisa tendensen med säkerhet. Den andra märkbara skillnaden är att både svenska och kroatiska använder vattendrag som källdomän, men bara svenska har exempel som kan sorteras i kategori av vätska och het vätska. Sammanlagt betyder detta att svenska har påtagligt högre förekomst av vätska-relaterade konceptualisering, vilket kanske kan förknippas med påverkan av talarens miljö. Resten av metaforer har för få uttryck för att kunna dra definitiv slutsatsen.

När det gäller grammatiska konstruktioner, mest ofta används verb med känslan som agent eller patient. Det har att göra med verbens schematiska struktur – de kan relativt lätt kombineras med andra ordtyper och de kan relativt enkelt bygga förståeliga metaforiska uttryck. Här hittas uttryck som *att darra av hat*, *att brinna av rädsla*, *ljubomora caruje*, *iskaliti bijes* där andra känslan kan ersättas och uttrycket förstås. Det är också möjligt delvis eftersom känslor ofta mappas på lika sätt. Naturligtvis menar det inte att vissa verb används tillfälligt – de används eftersom de hjälper att illustrera företeelse, men i några fall är den metaforiska delen svårt att se, t.ex. *att gestalta* och ovannämnda *iskaliti*. Ens perception av metafor berör på hur etablerad är verbet i relation med känsla. Både kroatiska och svenska resultat mestadels består av verb konstruktioner på grund av ovannämnda, och den största skillnaden är att i svenska finns det märkbart mer verb med preposition konstruktioner än i kroatiska, på grund av fundamental språk skillnader – substantiv böjning. Andra produktiva grammatiska mönster som finns har att göra med komplement och attribut. Här är förbindelse mellan känslan och källdomän relativt mer nära – de väljs för att noggrant beskriva substantiv. Adjektivattribut används ofta för att visa känslans intensitet och tillskriva människans och djurs egenskaper till känslan. Metaforer som härrör från dessa konstruktioner är mer synliga: *vidbränd ilska* mot *ilska svider i ögonen* och *pataloška ljubomora* mot *patiti od ljubomora*. När det gäller språk skillnader, svenska resultaten har något mer adjektiv substantiv fraser, utom hat där skillnaden är märkbart och utom rädsla där kroatiska har mer uttryck. Med substantiv kombination finns det nästan inte några tvetydigheter att uttrycket är metaforiskt: *cesta straha*, *en storm av ilska*, *svartsjukans demon*. Den största skillnaden är att svenska har mer prepositionsattribut än kroatiska, igen på grund av

fundamentala språk skillnader, och att lingvistiska uttryck är här mest olika. Det finns bara två lingvistiska uttryck som motsvarar: *izvor tuge / en källa till sorg* och *provala bijesa / utbrot av ilska*. Med andra ord har substantiv fraser, som är starkt och tydlig metaforiska, mest differentierade uttryck mellan dessa två språk. Naturligtvis betyder det inte att det andra språket saknar lika fraser, men på uttrycksnivå kan det ses vad vissa språket prioriterar och hur det bygger metafor. Bra exempel är *gisslan av rädsla*, *plima tuge*, *vulkan bijesa*, *svartsjukans bränsle*. Resultaten kan sammanfatta att när det gäller skillnader av grammatiska konstruktioner, de är på nivån av lingvistiska uttryck, och det inte finns några konstruktioner som bara är tillämpliga på ett språk eller en konceptuell metafor. Innehållet av dessa grammatiska konstruktioner varierar beroende på kultur och vanor – i kroatiska *ljubomora caruje*, kanske i svenska *svartsjukan regerar*.

Det kan ses genom uppsatsen att antal av hittade uttryck och motsvarande metaforer begränsar ens möjlighet att dra slutsatser. Urvalet av 500 träffar ger mindre än 100 uttryck per känslan som kan anses som metaforiska, men större urvalet skulle vara även mer tungrovt och det borgar inte att det skulle finnas tillräckliga träffar som avger tydliga metaforer och slutsatser. Större urvalet garanterar också inte att det finns mer unika uttryck som hjälper gestalta den konceptuella metaforen. Det är också svårt att bedöma vad räknar som tillräckliga träffar som skulle låta oss dra absolut definitiva slutsatser, särskilt när det gäller språk som jämt och ständigt växer. Å andra hand måste urvalet begränsa till ett jämnt avtal eftersom annars jämförelse inte kunde genomföra – det söktes efter uttryck som naturligt förekommer i språket och skillnader i dessa förekomster mellan kroatiska och svenska. Uppsatsen syftar på att skissa de möjliga konceptuella metaforerna i båda språk och potentiella skillnader och att visa om en uttömmande forskning av känsla metafor är värd besväret.

VI. Slutsatsen

Uppsatsen syftar till att forska konceptuella metaforer för negativa känslor i kroatiska och svenska. Korpusar användes för att leta efter explicita lingvistiska uttryck och identifiera de metaforiska mönstren som skapas. De hittade unika uttryck användes för att bestämma de mest produktiva metaforerna i urvalet. Trots begränsningar av metod och urvalet visades det efter resultatanalys några tendenser när det gäller konceptualisering av känslor i båda språk. Medan lika och gemensamma metaforer träffades, fanns det också variation i antalet av lingvistiska

uttryck och språkspecifika skillnader i valda källdomän. Alla känslor anses som en levande varelse och ett fysiskt objekt, och många av dem ses som sjukdom och motståndare. Urvalet visade att rädsla i svenska stoppar personen från att göra något: det är motståndare och hinder. I kroatiska förknippas man ilska och sorg med sjukdom oftare än i svenska, medan svenska ser sorg som en belastning och ett hål. Hat och svartsjuka i båda språk har relativt lika produktiva konceptuella metaforer, men i svenska finns det något större tendens att se dessa känslor som vapen. Genom resultaten kan man se bara nyanser av vilken begreppsbyggnad ett språk prioriterar eftersom kulturkretsar är alltför nära för att visa påfallande skillnader. En djupare undersökning kunde hjälpa för att få en fullständig bild av metaforiska mappningar för dessa känslor.

VII. Käll- och litteraturförteckning

Deignan, Alice (2008). "Corpus Linguistics and Metaphor" i: Raymond W. Gibbs *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, s. 280-295.

Geeraerts, Dirk & Cuyckens, Hubert (2007). "Introducing Cognitive Linguistics" i: Dirk Geeraerts & Hubert Cuyckens *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press, s. 3-21.

Grady, Joseph E (2007). "Metaphor" i: Dirk Geeraerts & Hubert Cuyckens *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press, s. 188-213.

Kapetanović, Amir (2013). "Searching for hidden ancient containers in the Old Croatian language: the body and emotions as containers" i: *Suvremena lingvistika Vol.39, No.76*. s. 127-143.

Kövecses, Zoltán (1991). "Happiness: A Definitional Effort" i: *Metaphor and Symbolic Activity* 6 (1). s. 29-47.

Kövecses, Zoltán (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.

Lakoff, George & Johnson, Mark (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago; London: The University of Chicago Press.

Oakley, Todd (2007). "Image Schemas" i: Dirk Geeraerts & Hubert Cuyckens *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press. s. 214-235.

Stanojević, Mateusz-Milan (1999). "Konceptualna metafora LJUBAV JE RAT u kolokacijama leksema "ljubav"" i: *Suvremena lingvistika, Vol.47-48 No.1*. s. 155-163.

Stanojević, Mateusz-Milan (2014). "Konceptualna metafora i gramatika" i: Mateusz-Milan Stanojević *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*. Zagreb: Srednja Europa. s. 91-115.

Stefanowitsch, Anatol (2004). "Happiness in English and German: A metaphorical-pattern analysis" i: *Language, Culture and Mind*. s. 137-149.

Yu, Ning (2008). "Metaphor from Body and Culture" i: Raymond W. Gibbs. *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge, New York: Cambridge University Press. s. 247-262.

Korpusar och ordböcker

Allén, Sture et al. (2004). *Norstedts svenska ordbok*. Stockholm: Norstedts ordbok.

<http://hjp.znanje.hr/> *Hrvatski jezični portal* (2015). Zagreb: Znanje, Srce.

<http://spraakbanken.gu.se/korp/#lang=sv> *Korp - Språkbankens konkordansverktyg*

Lars Borin, Markus Forsberg and Johan Roxendal. 2012. *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken*. Proceedings of LREC 2012. Istanbul: ELRA, pages 474–478.

<http://www.hnk.ffzg.hr/> *Hrvatski nacionalni korpus*

Tadić, Marko (2009) New version of the Croatian National Corpus. U: Hlaváčková, Dana ; Horák, Aleš ; Osolsobě, Klara ; Rychlý, Pavel (ur.) *After Half a Century of Slavonic Natural Language Processing*. Masaryk University, Brno, str. 199-205.

Šonje, Jure et al. (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga.